

Az elhárító

Ki kell ábrándítanom az olvasót: a cím nyomán ne gondoljon holmi kalandosan izgalmas élettörténetre, Stirlitz-formátumú legendás hősré. Kémek és ellenkémek bonyolult küzdelemhálózatába sem kívánom becsalogatni, pedig bizonyára élménydúsabb vállalkozás volna. A szóban forgó elhárító ugyanis köznapri hivatalnok, valamennyiünk ismerőse, az ügyintézés sereghajtója.

Ahogy valamennyi élőlény, ő is a fejlődés bonyolult útjain alakult, s lett azzá, ami. Közvetlen őse, akivel még mi is találkozhattunk, a mogorva, morc aktakukac akinek szervezetében akár a reggeli órácsörgés vagy a déli harangszó jóval a normálisan felülre emelhet-e méregszintjét — egyáltalán nem törődött az ügyfél lelkiállásával. (Ha van is, hát ne legyen, mi szükség rá!) Rídegen visszatolta az iratot, teste a szemünk láttára paragrafusjelle csavarodott, s úgy sziszegte: Nem rám tartozik! Bár-miféle további alázatos kérdés vagy kérdés csak rontotta az állampolgár helyzetét. Nem rám tartozik! — Ha fejevesztem nem menekült a helyszínről, hát kaphatott még egy dőfét, morcuram hangja és szeme, akár a torreador kardja.

Változnak az idők. A rugalmasság a fő erények egyike, amelyet leghamarabban a merev felfogásúak sajátítanak ki — önmaguk fennmaradása érdekében. Az íróasztal mögött ülő kicserelelt maszkját, homlokán elsimultak a fenyegető ráncok — és megtanult mosolyogni. Nem utasít el, nem hivatkozik, ha már üres kézzel bocsát el, legálább együttérzésből vigyek valamennyit emlékébe. Meghallgat, nem vág közbe; hogysisne! Ennyi? — kérdezi, amikor befejeztem. Széttárja a karját, szemében a szocialista szomorúság árnyai. Szívesen segítenék, beleérezem magam a helyzetébe, magam is átéltem sok hasonlót. Ám — sajnos — meg van kötve a kezem. (Ennél a szövegkérésnél két csuklóját egymáson keresztbe fekteti, mintha megkötözésre nyújtaná. Kár, hogy nincs nálam zsinór vagy bilincs, nem tudok élni a felkinált lehetőséggel. Dühömben azért sem azt olvasom ki a színpadias mozdulatból, amit ő szeretne, hanem ezt: nézze, ügyfélkém, ha az én két kezemet bilincsbe zárnák, a dolgok ugyanúgy mennének tovább!) Nem tudok mit kezdeni vele. Ordíthatnék, verhetném az asztalt, dossziépiramisok alá temetném, no, de egy ilyen halk szavú urat! Hosszan hallgat, én sem szólok, mintha közösen töprengnének a megoldáson.

Arra gondolok: vánszoroghatok tovább a következő állomásig, ahol ugyanez az ember ül, ugyanezzel a szöveggel és mozdulattal vár rám. Hivatalnokom — belelátok — azt fontolgatja: mikor eszi már el innen a fene, szeretnék nyugodtan meguzonnáznai, felhívnam a feleségemet, befejezhetném a kereszt-rejtvény megfejtését, csak ez, csak ez, csak ez mozdulna valamivel! Kihúzza az asztala fiókját (hátrább kell csúsznia, mert fiatal kora ellenére tekintélyes sörpocakja akadályozza), beletúr, elém tesz egy cédulát, címmel és telefonszámmal. Szíveskedjék felkeresni. Megköszönöm, mert ugyebár az illemtudás is hangsúlyozza, hogy az ügyfélnek minden körülmények között udvariasnak, jól neveltnak kell lennie, különben sosem lesz belőle ügyegész.

Manapság vajon szerepel-e a tantervben „ügyfélnevelési ismeretek” tárgyat? Nagy kár volna, ha nem tanítanák. Hivatalnoknak ugyanis születik az ember, de az ügyfelet nevelni kell! De hogy szavamot ne felejtsem, azért csak elballagok a következő irodába, aztán átkozom magam, miközben röhgök is prófétafogamon, mint-hogy minden úgy történik, ahogyan elképzeltem. (Vagy ne becsüljem túl ebbeli értékeimet: lehet, hogy nem látok képességek fejlettebb az átlagnál, hanem minden hivatal és hivatalnok egyforma?)

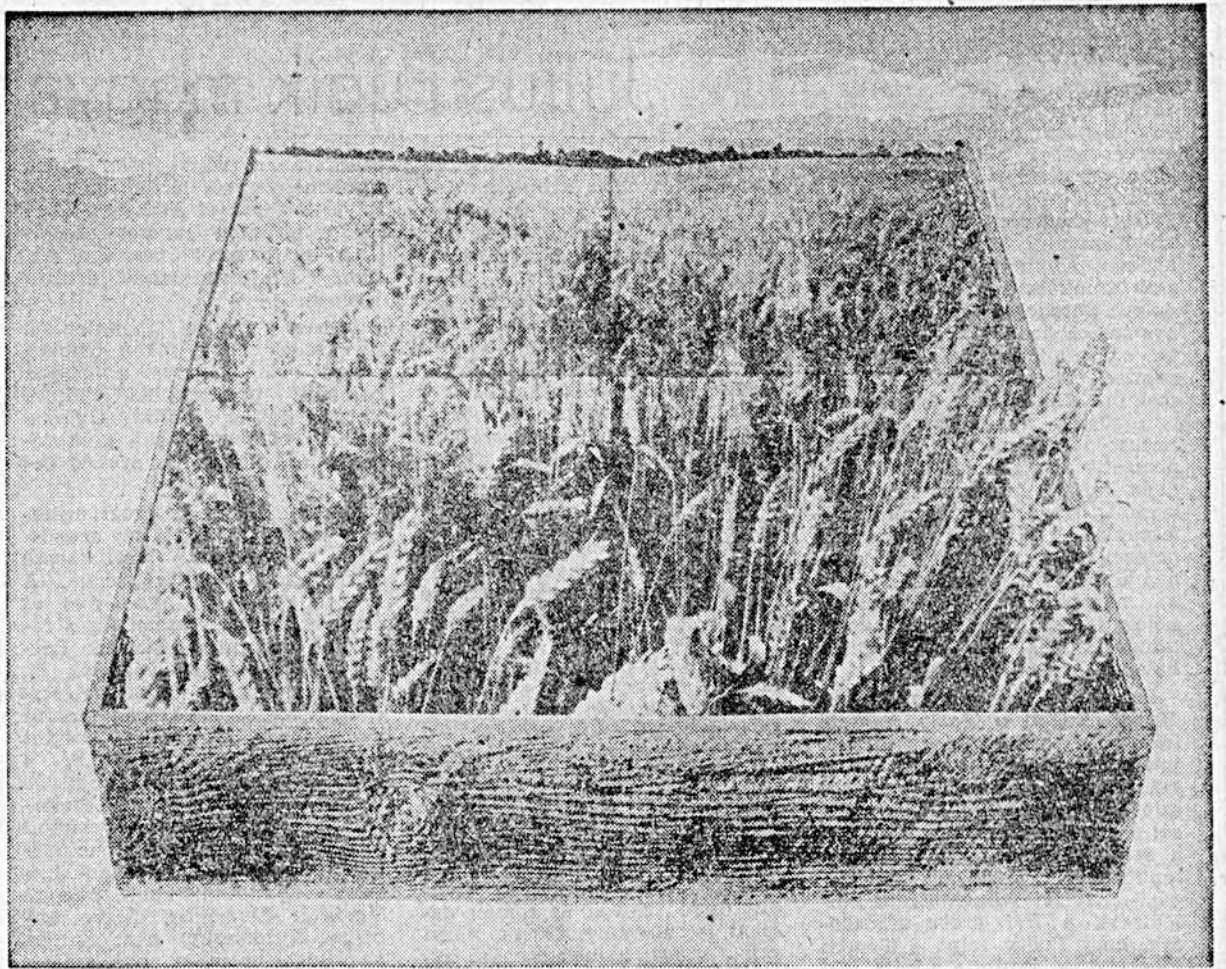
Történetesen velünk esett meg, hogy a lemondott régi lakásunkért cserébe kapott újban — még be-költözésünk előtt — egy éjszaka megrepedt a melegvíz-nyomócső. A ház gondnoka — más megoldás híján — tanúk jelenlétében betörte az ajtót, megrongálva mind a zárat, mind a farészeket. A roncsolást — merthogy nyitott ajtóval mégsem lakhatunk — „feketés”, a saját költségünkre kellett megcsináltatnunk, kijavíttatnunk. Kilincselhettünk hivatalról hivatalra, hiába. Majdnem minket büntettek meg, mert beavatkozni merészel-tünk egy garanciális épület állagá-ba, holott ahhoz csak a jóállást vállaló cégnek szabad hozzányúl-nia. (Szabályos megrendelést kellett volna kitöltenünk, hat hónapon belül meg is javítják, igaz, a nyit-tott ajtón akadálytalanul csordogálhatott volna a víz.)

Én még annyi boldog hivatal-nokkal nem találkoztam! Eloszlata a tévhiedelmet: nem a jól elvégzett munka jutalmául megérdemelt de-rú sugárzott róluk, hanem a segítő beavatkozás elhárításának öröme. Nem az lelkesítette őket, amit el-végeztek, hanem az, amit elutasít-hattak. Tapasztalhatta ezt az a né-hány lakó is, aki por- és vízvédő-eresz vagy erkélyrács saját költség-ű felszerelésére kért engedélyt. Valamennyiüktől megtagadták az-zal, hogy „rontja” a városképet. Vajon ki mondja meg egyszer nekik, hogy ők bizony az állampolgá-rok közérzetét rontják, ami társa-dalmilag jóval károsabb, az amúgy sem mintaszerű városkép esetleges sérelménél. Ki közli velük, hogy elég már a közönyből, a vállvonogatásból, az örökös elhárításból, az önsajnálatatásból. Ki nevell beléjük, hogy egyetlen ügyet se érezzenek befejezettnek azzal, hogy továbbí-tották az illetékesnek. Igenis, le-gyen rajta a szemük, tekintésük sa-játjuknak.

Mostanában — történelmi szük-ségből — sok szó esik a gazdaság átalakításáról, a kifogástalan minő-ség elsőbbségéről. A hivatalokban sem ártana „szellőztetni”, frissíteni. Noha az oda beosztottak tevékeny-ségükkel nem termelnek dollárt, közvetve kedvezően vagy kedvezőt-lenül befolyásolhatják azoknak a közérzetét, akik viszont ténylegesen devizát termelnek. Ne azzal mérjük a hivatal munkáját, hogy mennyi tüzelőanyagot és írószert takarítottak meg egy hónapban, hanem az-zal: hány jogos ügyet intéztek el szabályosan, megnyugtatóan, hány ügyfél érezhette, hogy X. Y. álla-milag fizetett tisztviselő teljesítette a béréért rárótt köteleességét. Nem szíveséget tett, nem csupán jóindulatból intézkedett, hanem a társadalmi munkamegosztás szabályai szerint végezte el mindennapi dolgát. Kétségtelen tapasztalat: lazult a hivatali fegyelem, csökkent a fel-ügyeleti szervek tekintélye, védte-leőbb lett az állampolgár. Az író-asztalok mögött mind nagyobb számban sértődött emberek ülnek: elvetélt művészek, tudósok, orvosok — felvételi vizsgák csatáinak vesz-tesei.

A XIX. század költőjéhez írt in-telmében Petőfi határozottan kör-vonalazta a társadalom Kánaánjának ismérveit. Ilyen „térképünk” a hivatalok és hivatalnokok ember-központúbbá alakulásáról — sajnos nincs. Akinek lehetne, azok is in-kább az ügyfél türelmére számítan-ak. Közvéleménykutató-ívek jár-nak kézzel kézre (Szívesen megy-e hivatalba? Ha igen, melyikbe, ha nem, miért nem? Milyen változ-tásokat látna szükségesnek? Az előzetes várakozás vagy a szemé-lyes találkozás riasztja-e inkább? stb.), adataikat majd összesítik, bu-borékmemóriákba rejtik, talán az utókor okulására.

Mi pedig? Tapossuk a labirintu-sok folyosóit, egyszer bosszúsan, máskor nevetve. Ahogyan idegál-lapotunk engedi. Vagy legyintünk, mint ismerősöm, aki így összege-zte tapasztalatait: „Bohócok, va-gyunk, ötér!”

Valkó László: Táj

Mi van a kódexben?

Szent István király koronájának hazatérése óta nem írtak magyar újságok annyit középkori művelő-déstörténeti emlékekről, mint 1982 május-júniusában az Omagyar Mária-siralomról és megőrzőjéről, a Leuveni Kódexről. A kódex egyik lapján újra egy nemzeti ereklyénk érkezett haza: az első magyar vers. Pontosan ötven éve ismerjük, déd-getjük, izlelgetjük, elemezzük, értelmezzük. A kézirat többi hat-száz oldaláról a múlt év májusá-ban még alig tudtunk többet, mint fél évszázada: prédikációkat és a hitszónoki gyakorlatot szolgáló aprólékanyagot (vázlatokat, példázato-kat) tartalmaz. A művek szerzőit nem ismerjük. A kódex bemutató-ja, Gragger Róbert óta (1923) csak Mezey László vizsgálta meg latin anyagát (1968), de ő is csupán három leuveni nap kutatását foglal-hatta össze.

Csaknem fél év telt el azóta, hogy a kódex feldolgozását megkezdtem. Hadd adjak róla számot itt is, nem-csak akadémiai fórumon, hogy mire jutottam. Két eredmény kíván-kozik elsősorban ide. Az egyik a Mária-siralom külső megjelenési formájával, fizikai állapotát illeti, a másik a kódex szerzőivel kapcsola-tos. Már Gragger híradása óta

tudtuk, hogy a magyar szöveg hal-vány, helyenként alig olvasható. Magyarul nem tudó papok kiva-karták az érthetetlen, netán valami pogányságot tartalmazó textust — ez volt rá az általánosan elfo-gadott magyarázat. Csakhogy a pergamenen sehol sem fedezhető fel razura, fizikai beavatkozás nyo-ma. De a feltételezett szándék is megkérdőjelezhető. A kódex kelet-kezési idejét körülbelül 1250–1275 közé tehetjük. Európa, némely pe-remvidékektől eltekintve, ekkor már keresztény volt. Népnyelvi szö-veg ekkor már eleve nem lehetett pogánygyanus. Az egyház figyel-mét és erejét régen az eretnek ta-nok elleni küzdelem kötötte le, e tanok terjesztői pedig többnyire képzett teológusok, kiváló latin stil-liszták voltak. (A Magyarországon ragadt kunokat térítő papok bizto-san nem vakartak ki egy magyar nyelvű vallásos verset sem.)

Mi hát az elhalványodás magya-rázata? Azt is tudjuk, hogy a kó-dex mai kötése vagy százötven év-el fiatalabb, mint maga a kézirat. A régi kötés — ha egyáltalán volt ilyen — a használatban elrongyolód-tott. A sok későbbi bejegyzés, hoz-zátóldás tanúsítja, hogy sokat for-gatták a kéziratot. Csakhogy a tar-talmi vizsgálat, az ívek rendje és különböző számozása azt sejteti,

hogy a mai könyvtest eredetileg két-kötetből állt. A cezúra, a két kötet választóvonal, a Mária-siralom után van. A magyar szöveg tehát egy ideig a kötés nélkül maradt első rész utolsó levelének külsején volt. Agyonfogdoszták. A nyitott kö-tetet tartó ujjak és a tenyér egy része ma is pontosan ott érintkezik a szöveggel, ahol az elhalványult részek láthatók. Hogy a kódex ere-detileg két részből állhatott, ezt Mezey László is feltételezte, de ő a rendelkezésére álló rövid idő alatt nem ismerte föl a kézirat tar-talmi szerkezetét és a többféle lap-számozás rendjét, ezért a cezúrát máshová tette.

A tartalom vizsgálata előbb két műfajtörténeti fogódzópontra adott. Az alapszövegeket író főkezek ál-tal lejegyzett prédikációk ciklusok-ba rendeződnek: a vasárnapok és a szentek ünnepei szerint (sermo-nes de tempore — sermones de sanctis). Az első de sanctis ciklus a Mária-siralom után kezdődik. Ez a ciklikus szerkesztési mód a 13. szá-zad elejére vált általánossá a pré-dikációs irodalomban. A beszédek gazdagon tagolt szerkezete pedig a skolasztika oktatási és disputációs módszerének átvételét mutatta. Ez-zel a szerzők utáni „vadászat” te-rületének időbeli határa eltolódott a század közepe felé. A vörös fo-nalat azután egy 1257-ben meghalt dominikánus szerzőre vonatkozó rejtjelés hivatkozás adta kezembe: „A téma morális kifejtését lásd Petrus provinciálisnál” (= Petrus Remensis). Ezen a nyomon elindul-va a kódex törzsanyagának mint-egy hetven százalékat szerzőhöz, vagy legalábbis — az egyik ciklus esetében — egy már ismert velen-cei kézírathoz tudjuk kötni. Az azo-nosított szerzők a kor legnagyobb, legnépszerűbb tekintélyei: a diplo-mata- és tudós-bíboros Hugo a Sancto Caro (meghalt 1263-ban); a híres firenzei Cavalcanti család sar-ja, orvietói püspök, Aldobrandinus (meghalt 1279-ben). Valamennyien domonkosok.

Tavaly májusban még csak egy-dül a Mária-siralom latin eredeti-jének, a kódexfülkébe is beleírt la-tin szekvenciának szerzőjét ismer-tük, de azt is tévesen. Nem vetültünk róla tudomást, hogy a himnológiai kutatás már vagy húsz éve tovább-lépett, és nem Godofridus de Bre-teuillt tartja a szekvencia szerzőjé-nek, hanem egy másik Godofridus! Lépéshátrányban voltunk. A Má-ria-siralom magyar lejegyzője a ta-tárjárás utáni évtizedekben sem volt lépéshátrányban: a műfajon belül Európa legjobb, legmoder-nebb szerzőitől írt kézikönyvet hor-dott a kázmzásja zsebében.

KÁNTOR PÉTER:

Gratulálunk, elkészült rólad az első hologram

Ott állsz hunyorogva a háttérben a Margit-híd pesti hídfő kétoldalt Pugacsov jaiki kozákjai

és a kubai balettosok egy automata mosógép tetején Rákóczi hadnagya a szórt fényben valaki magot szór a galamboknak szárnyverdesés, tülekedés, éljen Lenin! felcsendül az ötdiki Brandenburgi hozzádk Honda motoron az agg Széchenyit nem akarunk háborút! hozzádk a karácsonyi pudingot a kaszonyi piros szoknyás lányokat Ginsberg kaddist mond a pontozóbírák lázasan számolnak füled halványrózsaszín kagylóremek, lábad remeg ott állsz hunyorogva zsebedből egy levél hetedik összegyűrt fogalmazványa lóg ki.

Vizkelety András